

Joanne Brouwer en Gerben van Ommen

Het Grote Rail Away Boek

Inhoud

	VOORWOORD	4		8	
	INLEIDING	5		CANADA	58
				DE ZOMER VAN DE INDIANEN	
				<i>Sault Ste Marie–Agawa Canyon–Hawk Junction</i>	
	I	6		9	
	ZWITSERLAND			TSJECHIË	64
	ZOMER IN ZWITSERLAND			MET MUZIEK LANGS DE RIVIER	
	<i>Flüelen–Göschenen–Realp–Furkapas</i>			<i>Praag–Decín</i>	
	<i>Furka–Zermatt–Matterhorn</i>				
	<i>Citytrip Lugano</i>				
	2	16		10	
	GROOT-BRITTANNIË			SLOWAKIJE	70
	PALEIS OP WIELEN			OP WEG NAAR DE HOGE TATRA	
	<i>Pickering–Grosmont</i>			<i>Zilina–Strba–Tatranská Lomnica</i>	
	<i>‘North Yorkshire Moors Railway’</i>				
	3	22		11	
	FRANKRIJK			OOSTENRIJK	74
	LOFREDE OP DE TRAGAGHEID			KEIZERLIJKE SPOORLIJNEN	
	<i>Dole–St. Claude</i>			<i>Citytrip Innsbruck</i>	
	<i>‘Ligne des Hirondelles’</i>			<i>Kitzbühel–Jenbach–Mayrhofen</i>	
				<i>Zell am See–Krimml</i>	
	4	28		12	
	DUITSLAND			ITALIË	80
	NAAR DE TOP			BUNGELEND TUSSEN	
	<i>Prien–Freilassing–Berchtesgaden</i>			HEMEL EN AARDE	
				<i>Trento–Cles–Mezzana</i>	
				<i>Rovereto–Trento–Borgo Valsugana</i>	
	5	34		13	
	ZWEDEN			TAIWAN	86
	EEN TREINREIS DOOR			‘WE GAAN DÍE KANT OP’	
	DE WILDERNIS			<i>Taipeh–Yilan; Sandiaoling–Jingtong</i>	
	<i>Mora–Östersund–Gällivare</i>				
	6	40		14	
	POLEN			NOORWEGEN	92
	OP ZOEK NAAR			LANGS DE FJORDEN NAAR DE	
	DE NAZI-GOUDTREIN			POOLCIRKEL	
	<i>Wroclaw–Walbrzych–Szklarska Poręba</i>			<i>Mosjøen–Bodø</i>	
	7	46		15	
	PORTUGAL			IERLAND	98
	DE UITHOEKEN VAN PORTUGAL			HET GROENE EILAND	
	<i>Lissabon Citytrip</i>			<i>Dublin–Greystones–Wexford</i>	
	<i>Lissabon–Évora</i>				
	<i>Entroncamento–Castelo Branco–Covilhã</i>				

16
BRAZILIË 106
 TERUG IN DE KOLONIALE TIJD
*Ouro Preto–Mariana & São João del-Rei–
 Tiradentes*
Belo Horizonte–Barão de Cocais
Rio de Janeiro

22
BRAZILIË 144
 OVER EEN STILSTAANDE TRAM
 EN PARAPLUBOMEN
Passa Quatro–Coronel Fulgêncio
Curitiba–Morretes
Rio de Janeiro

17
ZWITSERLAND 112
 EEN HOLLANDS WINTERSPOOR
 IN ZWITSERLAND
Lauterbrunnen–Wengen–Kleine Scheidegg
Grindelwald–Kleine Scheidegg–Jungfrauoch
Landquart–Davos–Schatzalp
Chur–Arosa

23
ISLE OF MAN 150
 TERUG IN DE TIJD
Douglas–Port Erin, Douglas–Ramsey,
Laxey–Snaefell Mountain
Citytrip Douglas

18
KROATIË 118
 EVEN BELLEN MET
 DE VERKEERSLEIDER
Zagreb–Knin–Split

24
WALES 154
 'SORRY, WE JUST LOST
 YOUR GOPRO'
Caernarfon–Portmadog–Blaenau Ffestiniog

19
DUITSLAND 126
 OP STOOM
Görlitz–Zittau–Jonsdorf–Oybin
Weizen–Blumberg–Zollhaus

25
NEDERLAND 158
 WINTERPRET OP HET SPOOR
Amsterdam–Haarlem–Rotterdam
Zwolle–Zutphen
Zutphen–Winterswijk

20
GROOT-BRITTANNIË 130
 ENGELANDS GROENE
 EN AANGENAME LAND
Thirsk–Middlesbrough–Whitby
 'Esk Valley Railway'

26
DUITSLAND 166
 ONVERVALST BEIEREN
Aschau–Prien–Rosenheim–Wendelstein

21
JAPAN 136
 STOERE SAMOERAI
 EN DE ATOOMBOM
Nagasaki–Huis ten Bosch–Sasebo
Hitoyoshi–Kumamoto–Aso

27
**HELIKOPETER-
 VERHALEN EN MEER** 170

ACHTER DE SCHERMEN 172

ALLE AFLEVERINGEN 174

COLOFON 176

FLÜELEN – GÖSCHENEN – REALP – FURKAPAS | AFLEVERING 173 | 2014

FURKA – ZERMATT – MATTERHORN | AFLEVERING 200 | 2019

CITYTRIP LUGANO | AFLEVERING 165 | 2013

Zwitserland

Inwoners: 8,6 miljoen
Oppervlakte: 41.284 km²
(ongeveer even groot als Nederland)
Hoofdstad: Bern. Eigenlijk heeft Zwitserland geen hoofdstad.
Officieel is Bern de 'Bondsstad'.

Zwitserland is een Alpenland en een zogeheten binnenstaat. Dit houdt in dat het aan geen enkele zee grenst. Het is een van de dichtstbevolkte landen van Europa. Er worden vier officiële talen gesproken: Duits, Frans, Italiaans en Reto-Romaans. Zwitserland is vooral bekend om zijn natuur: het heeft talloze bergen, dalen en meren.

Een paradijs voor spoorliefhebbers

Zwitserland heeft alles wat een reiziger zich maar kan wensen. Bergen, dalen, rivieren en alle andere vormen van betoverend natuurschoon die je je kunt voorstellen. Voor treinliefhebbers komt daar nog een andere essentie bij. De vele kilometers spoor over de meest grillige bergflanken, indrukwekkende viaducten en treinen die punctueel op tijd rijden. Kortom, een paradijs voor treinliefhebbers. Geen wonder dat van alle Rail Away-afleveringen zich de meeste in Zwitserland afspelen.

DRIEDIMENSIONALE BERGPASSEN EN GLETSJERS

In 2015 filmen we voor het eerst (en laatst) een 3D-aflevering. Driedimensionale televisie is in opkomst en we willen als Rail Away niet achterblijven. We zoeken – samen met het Zwitsers Verkeersbureau – een aantal mooie routes bij elkaar, waar 3D-beelden letterlijk een extra dimensie kunnen geven. Een reis die begint in het hooggebirge van de Alpen. Flüelen bij het Vierwoudstedenmeer wordt het vertrekpunt. We bevinden ons in het historische hart van Zwitserland. Op een alpenweide in de omgeving van Flüelen riepen de Zwitsers in 1291 de onafhankelijkheid uit. De *Confoederatio Helvetica* was geboren.

Het eerste deel gaat over de Gotthardspoorlijn en na een overstap in het bergdorp Andermatt gaat het vanaf Realp uiteindelijk met een stoomtrein richting de Furkapas op 2000 meter hoogte.

RONDJE OM DE KERK

Vanuit de trein zie je al van verre het witte barokke kerk van Wassen. Voor we het dorpje zelf bereiken, passeren we de kerk maar liefst drie keer. De trein slingert hier door enkele keerlustunnels rond het dorp, om zo binnen relatief korte afstand

DE RUSSEN KOMEN

In Andermatt stappen we over op de rode treinen van de Matterhorn Gotthard Bahn (MGB). Deze treinen rijden op smalspoor en worden door tandwielen aangedreven. We begeven ons nu in de voetsporen van Goethe, Napoleon en de Russische generaal Suworow. In dit gebied werd meer dan tweehonderd jaar geleden hevig gevochten tussen Franse en Russische troepen. In de rotsen van de Schöllenenkloof, bij de Teufelsbrücke, is een monument uitgehouwen ter herdenking van de gevallen Russische soldaten. Dit kleine stuk grond werd door Zwitserland aan Rusland geschonken en wordt beschouwd als Russisch grondgebied.

Frankrijk

Inwoners: 67,2 miljoen
Oppervlakte: 643.801 km² (inclusief overzeese gebiedsdelen, ongeveer dertien keer groter dan Nederland)
Hoofdstad: Parijs

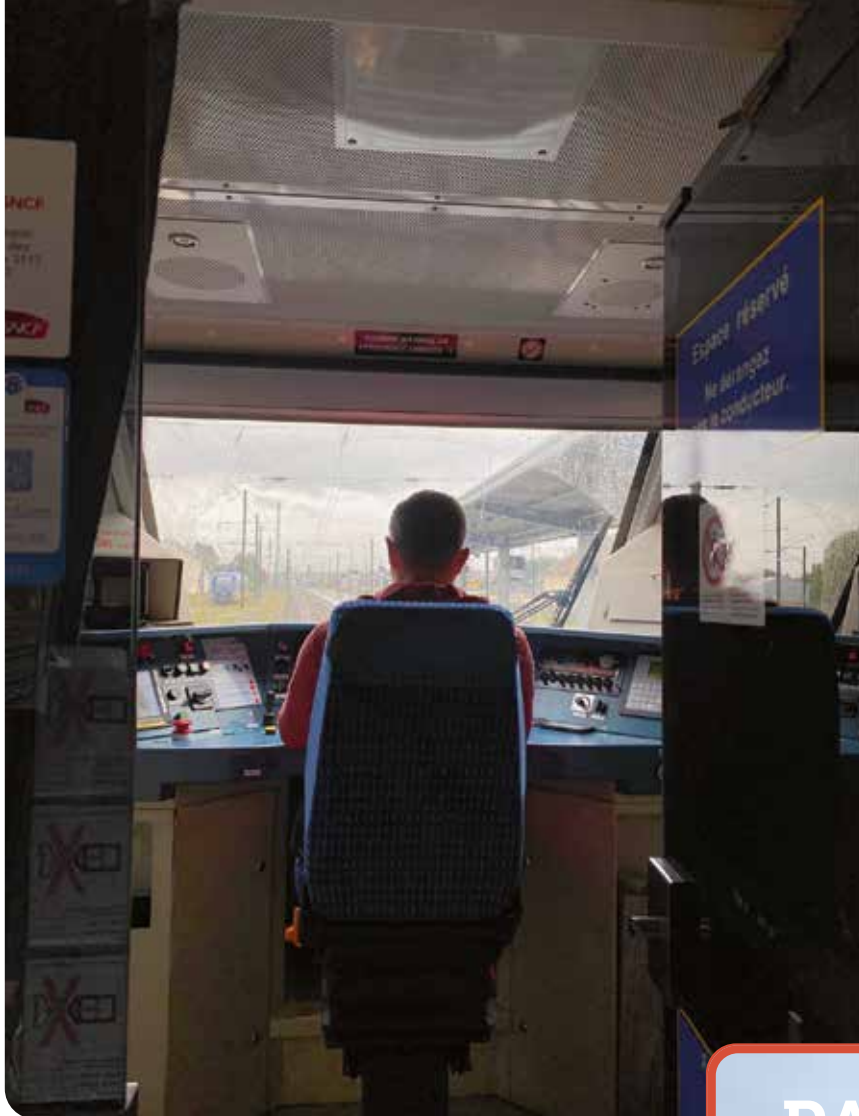
Frankrijk is het grootste land van West-Europa. Ook het eiland Corsica in de Middellandse Zee hoort bij Frankrijk. Vanwege de zeshoekige vorm wordt van het land, wordt het ook wel l'Hexagone genoemd. Qua inwoners is de République Française het op een na grootste land binnen de Europese Unie.

Lofrede op de traagheid

Door de jaren heen waren er de nodige kijkers die ons attendeerden op 'La Ligne des Hirondelles' (de Zwaluwenlijn). Een route op slechts anderhalf uur rijden van Parijs, die als een van de mooiste spoorlijnen van Frankrijk te boek staat. En inderdaad, daar is geen woord van gelogen. Het spoor voert door de Jura in oost-Frankrijk. Deze reis begint in het stadje Dole. Het eerste deel gaat door uitgestrekte vlakten en bossen, daarna gaat het langs wijngaarden en watervallen. We rijden over imponerende viaducten en rakelings langs berghellingen. De trein kan door het grillige landschap geen hoge snelheden halen. Daarom wordt een reis met de Ligne des Hirondelles een lofrede op de traagheid genoemd. We leunen nog maar eens rustig achterover.

Pag. 23, links: Een blik in de cabine. Uit veiligheidsoverwegingen mogen we niet bij de machinist staan, maar hij laat zijn deur openstaan, zodat we hem toch over-shoulder kunnen filmen. Een kleine GoPro op de voorruit, zorgt ervoor dat we ook het shot op de rails kunnen vastleggen. Rechtsboven: De Ligne des Hirondelles telt tal van ingenieuze viaducten en bruggen. Rechtsmidden: Dole, het Venetië van de Jura.

PASTEURISATIE

MANOEUVREREN

We gaan aan boord in Dole, de geboortestad van Louis Pasteur. Op het station loopt net de rgv uit Parijs binnen. Veel reizigers uit de hoofdstad steken het perron over om verder te reizen met de regionale trein van de Franse spoormaatschappij SNCF, die hen dieper het Franse binnenland in zal brengen.

Vanwege veiligheidsredenen mogen we alleen een GoPro-camera in de cabine plaatsen, die het shot op de rails vastlegt. De machinist laat zijn deur open, zodat we hem over zijn schouder toch in beeld kunnen brengen. Op twee stations zal hij zijn cabine verruilen voor die aan de andere kant van de trein, omdat we op die plekken een stuk terugrijden over de rails waarover we kwamen, om vervolgens na korte tijd een spoorafkapping links- of rechtsaf te nemen. Het geeft aan hoe de spoorbouwers hier hebben moeten manoeuvreren binnen de beperkte ruimte in het smalle dal.

BEVALLEN TUSSEN TWEE TREINEN DOOR

Al vroeg staan we op een mooie najaarsdag langs het spoor te wachten op een trein. Ons oog wordt getrokken naar een koe die in het weiland ligt. Het blijkt een barendende koe. De

Onze treinreis begint in Dole, de hoofdstad van het departement Jura, in de regio Bourgogne-Franche-Comté. De beroemdste inwoner die de stad heeft voortgebracht, is ongetwijfeld Louis Pasteur: de wetenschapper die de pasteurisatie uitvond, een techniek waarbij door verhitting voedsel langer houdbaar wordt gemaakt. Pasteur, die zelf een fobie had voor ziektekiemen, is trouwens ook de uitvinder van het vaccin

tegen hondsdolheid. Dole was van oudsher het symbool van fel verzet tegen Frankrijk. Hoewel er Frans werd gesproken, zag men niets in de Franse monarchie. Maar na een reeks van belegeringen moest de stad zich in 1674 onderwerpen aan Lodewijk XIV. Niet veel later werd Dole door het Verdrag van Nijmegen definitief bij Frankrijk ingelijfd.

TRENTO – MEZZANA | AFLEVERING 215 | 2020

ROVERETO – BORGO VALUSUGANA | AFLEVERING 210 | 2020

Italië

Inwoners: 62,4 miljoen
Oppervlakte: 301.339 km² (bijna 8x zo groot als Nederland)
Hoofdstad: Rome

In 1946 werd de monarchie weggestemd en sindsdien is Italië een republiek met zowel een president als een premier. Binnen de Repubblica Italiana bevinden zich twee dwergstaten: Vaticaanstad en San Marino.

Bungelend tussen hemel en aarde

De Italiaanse provincie Trentino is het toneel van twee heel verschillende treinreizen in Noord-Italië. Routes die zijn grofweg zijn ingeklemd tussen het Gardameer en de Italiaanse Alpen, de Dolomieten. De routes gaan dwars door valleien vol appelboomgaarden, langs kastelen en woelige rivieren waarop rafters hun weg zoeken.

Het spoor fungeert als een denkbeeldig kader voor een gebied dat rijk is aan geschiedenis, natuurschoon en – hoe kan 't ook anders – 'dolce vita'.

TRENTO

Trento is de hoofdstad van de autonome regio Trentino in Noord-Italië en uitvalsbasis voor beide routes. De stad ligt in een vallei waar de rivier de Adige doorstroomt. De binnenstad is compact en herbergt veel kerken en historische gebouwen. De stad is nog steeds bekend vanwege het Concilie van Trente, dat er een kleine 500 jaar geleden werd gehouden, een van de belangrijkste kerkvergaderingen in de geschiedenis van het christendom. Onderdelen van de protestantse leer werden tijdens het concilie als dwaling gekenmerkt. Veel van de besluiten die toen werden genomen, hebben tot de dag van vandaag geldingskracht in de Katholieke Kerk.

TIJDLOOS?

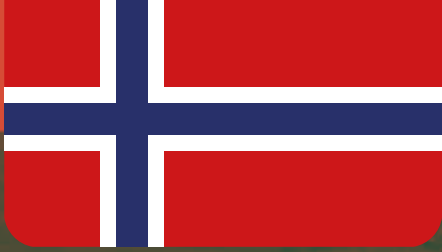
Italië is voor Rail Away een bottleneck gebleken als het aankomt op filmen. In het verleden maakten we mee dat er duizenden euro's werden gevraagd voor een vergunning om te mogen filmen op een station. Aan elke reiziger moest toestemming worden gevraagd om hem of haar op beeld vast te leggen, kortom: geen beginnen aan.

Maar dan ontmoeten we op de Vakantiebeurs in Utrecht Katia van Trentino Marketing. Ze wil het allemaal graag regelen voor ons. Samen met Alberto van het provinciale Film Committee bereidt ze nauwgezet de nodige vergunningen en andere zaken tot in de puntjes voor. Dat ze Italiaans spreken, zal zeker meehelpen. En ook het feit dat ze voor een autonome provincie werken met eigen openbaar vervoer vergemakkelijkt het hele proces.

We plannen een reis in mei, maar dat was in een wereld zonder corona. Noord-Italië wordt zwaar getroffen door de pandemie en de reis moet uitgesteld. Een paar maanden later staan alle seinen op groen en kunnen we aan de gang. Bij het filmen proberen we aanvankelijk mensen die mondkapjes dragen zoveel mogelijk buiten beeld te houden of op de rug te filmen. Vanwege de vele herhalingen van Rail Away willen we de afleveringen zo tijdloos mogelijk te maken en we veronderstelden toen nog dat die mondkapjes al gedateerd zouden zijn op moment van uitzending. Het blijkt een onmogelijke opgave, dus het wordt een aflevering mét maskers.

Pag. 80: De kasteeltrein passeert het kasteel van Cles, gelegen aan het Santa Giustina-meer.

Pag. 81: Dit sfeervolle dorpje in de omgeving van Trento, ligt aan de oevers van het Lago di Molveno en is omgeven door de indrukwekkende Brenta Dolomieten.

Noorwegen

Inwoners: 5,3 miljoen
Oppervlakte: 324.000 km² (ruim 7,5 x Nederland)
Hoofdstad: Oslo

Noorwegen heeft een kustlijn van ruim 25.000 kilometer, wat komt door de vele inhammen, fjorden en eilanden. Dat is langer dan bijvoorbeeld de Verenigde Staten of China en net zo lang als de kustlijn van Australië.

Langs de fjorden naar de poolcirkel

Als je in het noorden van Noorwegen wil filmen, moet je rond 21 juni komen, dan wordt het niet meer donker. Dat horen we van onze contactpersonen in Noorwegen. En zo gaan we aan de slag om een reis te organiseren die ons binnen de poolcirkel brengt.

OUD HOTEL

Een rechtstreekse vlucht zit er niet in naar Mosjøen. We vliegen met een tussenstop in Trondheim, waar de piloot trouwens weinig ruimte heeft om de landingsbaan te bereiken. Er is maar één manier om te landen: tussen twee bergketens door. We beginnen in Mosjøen vanwege het bijzondere stadfront. Als we van het kleine vliegveld richting het stadje rijden zien we hoe mooi deze ‘grootste kleine stad van Noorwegen’ aan de mond van een fjord ligt. En een bijzonder historisch hotel ook. Het oudste houten deel staat hier al sinds 1794. Maar natuurlijk zijn er de nodige verbouwingen geweest, zodat het een prima verblijf is. En er zijn verduisteringsgordijnen. Dat is wel nodig in de zomer als het bijna niet meer donker wordt. En zo kunnen we lekker slapen na een lange reisdag.

REGEN

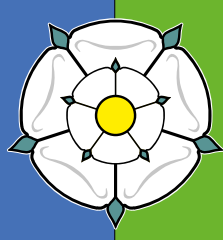
De volgende ochtend regent het. Tsja, wat doe je dan? Kijken of we ergens iets binnen kunnen filmen. Dat wordt even overleggen en proberen te regelen. En zowaar, er is een piepklein museum dat de geschiedenis van de regio toont. We mogen even (droog) filmen. We zien hoe hier eeuwenlang mensen leefden van de visserij en de houtindus-

NORDLAND RAILWAY

In aflevering 174 rijden we op een deel van de zogeheten Nordland Railway, zoals de 729 kilometer lange treinroute tussen Trondheim en Bodø door de regio Nordland heet. Op de route rijdt zowel overdag als 's nachts een trein in beide richtingen. Daarnaast rijden op korte trajecten van de route kleinere treinen van een heel ander type. Het hele traject tussen Mosjøen en Bodø is vanaf 1882 in fases aangelegd. Het laatste deel, langs de oevers van het fjord tot Bodø, kwam pas in 1962 gereed. Het deel tot het laatste fjord is in de Tweede

Wereldoorlog aangelegd door duizenden krijgsgevangenen van de nazi's. Daarom wordt dit deel van zowel de weg als het spoor de 'bloedweg' genoemd. In het zogenaamde 'Bloedweg-museum' te Rognan zijn hier indrukwekkende beelden van te zien. In 2012 heeft de Noorse omroep NRK een bijna tien uur durende documentaire over de hele route van Trondheim tot Bodø uitgezonden. Deze ultieme 'slow-tv uitzending' werd in de werkelijke tijd van de reis uitgezonden en is door miljoenen mensen bekeken.

THIRSK – MIDDLESBROUGH – WHITBY | AFLEVERING 175 | 2014
'ESK VALLEY RAILWAY'

Groot-Brittannië (Yorkshire)

Inwoners: 67,8 miljoen
Oppervlakte: 209.331 km²
(ongeveer 5 x zo groot als Nederland)
Hoofdstad: Londen

Yorkshire is het grootste traditionele graafschap van Engeland. Het is bekend vanwege de prachtige natuur, waaraan het de bijnaam 'God's Own County' te danken heeft.

Engelands groene en aangename land

Een treinreis door het groene graafschap Yorkshire in Noord-Engeland is een belevenis waarbij het hart van elke treinliefhebber en anglofiel een sprongetje maakt. We reizen in de voetsporen van een dierenarts en een ontdekkingsreiziger. Glooiende heuvels, gestapelde stenen muurtjes, verweerde boerderijen, schapen en honden. Heel veel honden.

ALL CREATURES GREAT AND SMALL

Wie zijn ogen even de kost geeft op het marktplein in Thirsk, kan de grote hoeveelheid viervoeters-met-baasjes niet ontgaan. De Britten zijn altijd een volk van hondenliefhebbers geweest, maar je vraagt je toch af of hier ook meespeelt dat Thirsk de thuisbasis is van de ‘beroemdste dierenarts ter wereld’, James Herriot. Het is het pseudoniem van dierenarts Alfred Wight die in dit dorp jarenlang zijn eigen praktijk had. Zijn belevenissen als plattelandsdierenarts beschreef hij in een aantal boeken die een enorm succes werden. In zijn voormalige woonhuis in Thirsk is nu een museum gevestigd, dat de herinnering levend houdt aan Herriot’s belevenissen én aan de wereldberoemde BBC-televisieserie over zijn leven die hier werd opgenomen: *All creatures great and small*. De tv-serie en de boeken zijn een ode aan zowel de boerenbevolking als aan de schoonheid van het Yorkshire landschap.

FISH AND CHIPS

Vanuit Herriots thuisbasis verkennen we per spoor dit graafschap. Op het kleine station van Thirsk kopen we een kaartje voor de trein die ons naar de kustplaats Whitby brengt, waar ze de beste van het

land schijnen te verkopen. De Noordzee lonkt. De TransPennine Express loopt binnen. Wat meteen opvalt aan de trein is de stompe, gele neus en de opmerkelijke paars-met-blauwe kleurstelling van de rijtuigen. Niet per se mooi, wel opvallend. Het eerste deel van de route – tot aan Middlesbrough – wordt geëxploiteerd door de TransPennine Express (een joint-venture van FirstGroup en Keolis). De Britten investeren veel in het spoor, vanwege de vraag naar duurzamere vormen van vervoer, maar ook om de beruchte files op de Engelse wegen te verminderen.

HET WITTE PAARD

Op tien treinminuten van Thirsk passeren we *The White Horse* van Kilburn: in de kalksteenrotsen is een enorme afbeelding van een paard uitgesneden. De lokale bovenmeester tekende in 1857 het paard uit, waarna zo’n dertig vrijwilligers zich op het daadwerkelijke uithakken stortten. Het kunstwerk is zo’n 95 meter breed en 69 meter hoog. Het oog van het dier, dat bestaat uit grasland, biedt plaats aan zo’n twintig mensen. Hoewel lopen op het paard tegenwoordig ten zeerste wordt ontraden. Overigens was in de Tweede Wereldoorlog niet iedereen blij met het opvallende

Pag. 131: Bij het plaatsje Kilburn is in de zachte kalkrotsen een enorm wit paard uitgehakt.

Pag. 132: De kathedraal (Minster) van York.

Colofon

Uitgave

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com
i.s.m.
Evangelische Omroep, Hilversum
www.eo.nl

Tekst

Joanne Brouwer,
Gerben van Ommen

Vormgeving

BUROGRAPHIC | Erlend Schenk, Arnhem

© 2021 WBOOKS Zwolle / de auteurs
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam.

© c/o Pictoright Amsterdam 2021.

ISBN 978 94 625 8438 6
NUR 680

W BOOKS

Fotoverantwoording

Coverfoto: Håkan Wike, Inlandsbanan
Pag. 5 foto: Bob van der Houven
Pag. 6 foto: DFB AG
Pag. 7 boven foto: Dominik Bauer, KEYSTONE
Pag. 7 onder onbekend
Pag. 9 boven Foto: DFB AG
Pag. 10 foto: Switzerland Tourism
Pag. 12 rechtsboven Foto: Switzerland Tourism
Pag. 13 foto: Rhätische Bahn
Pag. 16 foto: Graham Staples, NYMR
Pag. 20 linksonder foto: John Hunt, NYMR
Pag. 21 boven foto: Graham Staples, NYMR
Pag. 22 foto: Bourgogne-Franche-Comté Tourisme / SNCF
Pag. 23 rechts foto van Dole: Sandrine Baverel, Bourgogne-Franche-Comté Tourisme
Pag. 24 rechtsboven foto: Marc TrainDoubs
Pag. 24 onder foto: Wiebe de Jager
Pag. 25 boven foto: Aurelien Billois, BFC-Tourisme
Pag. 26 linksboven foto: Victor Achilly
Pag. 26 linksonder foto: Wiebe de Jager
Pag. 27 linksboven foto: Michel Joly, Bourgogne-Franche-Comté Tourisme
Pag. 30 boven foto: Günter Standl (DTZ)
Pag. 31 rechtsboven foto: Francesco Carovillano (source GNTB)
Pag. 32 links foto: Gert Krautbauer (source Bayern.by)
Pag. 32 rechts foto: met dank aan Herbert Reiter
Pag. 33 foto: EdwinRS via Pixabay
Pag. 34 foto: Håkan Wike, bewerking: Nestorville
Pag. 35 foto: Inlandsbanan, Håkan Wike
Pag. 36 foto: Sofia Klasson (Inlandsbanan)
Pag. 38 boven foto: Inlandsbanan, Håkan Wike
Pag. 41 foto: Dolnyslask Travel
Pag. 42 foto: Wiebe de Jager
Pag. 43 linksboven foto: Polen Travel
Pag. 43 rechtsboven foto: Polen Travel
Pag. 43 onder foto: Polen Travel
Pag. 45 linksboven foto: Dolnyslask Travel
Pag. 45 onder foto: Marcin Dzwonek, Dolnyslask Travel
Pag. 58 foto: Destination Ontario
Pag. 60 foto: Destination Ontario
Pag. 63 boven foto: Destination Ontario
Pag. 64 foto: Libor Svacek
Pag. 65 boven foto: Libor Svacek
Pag. 66 foto: Czech Tourism
Pag. 67 boven foto: Czech Tourism
Pag. 68 boven foto: Vaclav Sojka
Pag. 68 onder foto: Czech Tourism
Pag. 69 boven foto: Ladislav Renner
Pag. 71 links foto: Ivan Bohuš
Pag. 73, boven foto: Dominika Štefková
Pag. 75 boven foto: Innsbruck Tourismus, Christof Lackner
Pag. 76 boven foto: Innsbruck Tourismus, Christof Lackner
Pag. 79 onder: Zillertal Arena
Pag. 80 foto: Fototeca Trentino Sviluppo S.p.A. – foto van Tommaso Prugnola
Pag. 81 foto: Trentino Sviluppo S.p.A, Carlo Baroni
Pag. 82 links foto: APT Trento, R. Magone
Pag. 83 rechtsboven foto: Trentino Sviluppo S.p.A, Diego Marini
Pag. 83 rechtsboven foto: Trentino Sviluppo S.p.A, Diego Marini
Pag. 84 boven fototeca Trentino Sviluppo S.p.A, foto: Diego Marini

Pag. 84 onder foto: Trentino Sviluppo S.p.A, Carlo Baroni
Pag. 85 boven foto: Trentino Sviluppo S.p.A, foto: Marco Simonini
Pag. 85 onder foto: Patrizio Andreatta
Pag. 87 boven en onder foto: Taipeh Tourismusbüro – www.taiwantourismus.de
Pag. 88 foto: Taipeh Tourismusbüro – www.taiwantourismus.de
Pag. 89 links foto: Taipeh Tourismusbüro – www.taiwantourismus.de
Pag. 90 rechts foto: Taipeh Tourismusbüro – www.taiwantourismus.de
Pag. 91 onder foto: Taipeh Tourismusbüro – www.taiwantourismus.de
Pag. 92 foto: Rune Fossum, www.visitnorge.com
Pag. 93 boven foto: Joergen J. Hensen, www.visitnorge.com
Pag. 96 links foto: Kathrine Soergaard, www.visitnorge.com
Pag. 96 rechts foto: Terje Rakke, www.nordnorge.com
Pag. 97 onder foto: Ernst Furuhatt, www.nordnorge.com
Pag. 103 foto: Courtesy Patrick Brown + Tourism Ireland
Pag. 105 foto: Tourism Ireland
Alle foto's in het hoofdstuk Brazilië: met dank aan JaSing Chu, Nieuwegein
Pag. 111 boven foto: Serra Verde Express, Curitiba
Pag. 113 foto: Rhätische Bahn
Pag. 114 foto: Rhätische Bahn
Pag. 116 boven foto: Jungfraubahnen, Jeroen Seyffer
Pag. 117 boven foto: Rhätische Bahn
Pag. 120 rechts foto: Ivo Bionica, Kroatisch Verkeersbureau
Pag. 120, 123, 124 Copyright foto's Kroatië: Marko Kapitanovic
Pag. 123 boven foto: Ivo Bionica, Kroatisch Verkeersbureau
Pag. 124 boven foto: Zoran Jelaca, Kroatisch Verkeersbureau
Pag. 124 foto helikopter Scottslm by Pixabay
Pag. 127 foto: TMGS Saksen Toerisme
Pag. 128 boven foto: Nikolai Schmidt
Pag. 128 onder foto: René Egmont Pech
Pag. 129 foto: Wiebe de Jager
Pag. 130 foto: Tim Hill, Pixabay
Pag. 131 rechtsboven: Visitthirsk.org.uk, foto Andrew T. Newton
Pag. 132 boven foto: Robert Fotograf, Pixabay
Pag. 132 onder foto: Tim Hill, Pixabay
Pag. 133 onder foto: Northern Rail
Pag. 135 boven foto: Michaela Wenzler, Pixabay
Pag. 138 boven foto: Japan National Tourism Organization
Pag. 141 boven foto: Japan National Tourism Organization
Pag. 143 boven foto: Japan National Tourism Organization
Pag. 144-149: Alle foto's in het hoofdstuk Brazilië: met dank aan JaSing Chu, Nieuwegein, m.u.v.:
Pag. 144 foto: Serra Verde Express, Curitiba
Pag. 145 foto: Serra Verde Express, Curitiba
Pag. 149 links foto: Serra Verde Express, Curitiba
Pag. 167 links foto: met dank aan Herbert Reiter
Pag. 168 boven foto: Wendelsteinbahn
Pag. 169 boven foto: Thomas Kujat, Wendelsteinbahn
Pag. 169 onder foto: Wendelsteinbahn
Pag. 170 eerste en tweede foto: Swiss Helicopter

Alle andere niet genoemde foto's zijn gemaakt door Joanne Brouwer en Gerben van Ommen.